

Pilinszky Jánostól származnak a fenti szavak, jöttek, érezvén ide illőnek őket, hiszen Tandorinál: a hétköznapiak és a halál – és e kettőtől ragyog fel *Az Oceánban* világossága.

A halál témaköre már a legelső Tandori-kötetben (*Töredék Hamletnek*) is központi szerepet játszott, ama bizonyos hűlő vetés körül megsűrűsödött idő. Ebben a könyvben a halál nem játszik. Főleg nem szerepet. A legegyszerűbb és a legnehezebb értelemben: Van; *megéltebb* és *átélhetőbb* ezekben az új versekben, mint eddig bármikor (már ha megengedtetik ily szavakat használnom a halállal kapcsolatban). A záró (tökéletes) darab: „Bár az ólom / ott lenne, mint szívembe zártan // már semmi, csak halálra-vágy van, / istenmagok cseresznyetálban.” (*Kietlen vagy komor*) Halálversek, melyekért érdemes *élni*. S az olvasók választása lesz, hogyan *élnek* ezekkel az alkotásokkal. Kicsit többet nézünk majd körül, szokott helyeken is, jobban. Kicsit többet szeretünk.

Hogy is van? Csak pontok vagyunk az univerzumban – így szól a közhely. De: Tandori Dezső: ő ketőspont.

BABICZKY TIBOR

(*Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2002. 184 o.*)

John Updike: *Majd ha fagy*

Egyházi vezetők hibáiról írni hálás feladat. Botlásaik, emberi gyengeségeik legalább akkora örömet okoznak a világiasabb közönségnek, mint mikor az általános iskolában az osztályelső eminens önti le véletlenül tintával a szigorú tanár vasalt fehér ingét.

John Updike, az elmúlt évtizedek egyik meghatározó amerikai írója fogékony mindennemű gyarlóságra, élvezettel rajzolja meg kortársai esendőségének természetrajzát, és ebből a felemás vallásosság sem maradhat ki. Nem mellékesen Amerikáról van szó, ahol a vallás nagypari méretei mellett mintha gyanúsán eltörpülne és kiüresedne a szakralitás, ahol a még mindig uralkodó protestantizmus munkaerőlcse segíti megkeresni a tőzsdén azokat a vagyonekat, amelyekből lehet óvatosan jótékonykodni a templomi orgona felújításakor (búcsúcédulák helyett számlaszám és átutalás, Luther megütözközve nézné kései követőit).

A *Majd ha fagy* főszereplője egy különös szanatóriumba kerül, vétkező egyháziaknak kialakított barátságos sivatagi büntetőtáborba, ahol toll és papír a gyógy mód, az emlékezés kúrája. Hősünk sem tétlenkedik, hamar megbecsteleníti a hősín lapokat, és megdöbbenő részletességgel tárja fel bűnös titkait. Megal-

vadt szenvedélyű házassága elől lelkészünk a bujálkodásba menekült ugyanis. A templomot ennek érdekében találkahellyé alakította, ahol nyája unatkozó, elhanyagolt hölgytagjai korántsem ártatlan báránkaként Isten helyett inkább annak középkorú szolgájára bízta lelküket (is).

Az amerikai fehér középosztály kíméletlen krónikásától megszokott, hogy regényeiben szinte Nietzsche egyik kérdését („Ismerjük-e az élelmiszerek morális hatásait?”) szem előtt tartva hasít ki éles metszeteket jóléti szereplői tárgyi környezetéből, az őket körülvevő márkanevekkel teliszűfolt világból. Műveiben már-már leltári részletességgel írja le, mivel közlekednek, mivel ápolják magukat, mit fogyasztanak, és nem mulasztja el a hulladékot sem átgyűberálni, kerüljön oda a múlt heti újság vagy a test biológiai feleslege. A leírásnak ez a fojtogató sűrűsége (amely talán a szerző *Nyúl*-sorozatában érhető leginkább tetten) hiányzik ebből a könyvből. A *Majd ha fagy* szellősebb, könnyedebb hangvételű olvasmány. A kezdettől meghatározó ironia üdítő (a fülszöveg egyenesen Boccaccio *Dekameron*-ját emlegeti, és valóban számos nevetető kaland sorjázik egymás után), ugyanakkor nem engedi termékennyé válni azt a feszültséget, amely a magasztos hivatás és a botladozás között húzódik.

Az ironia több forrásból is gazdagon táplálkozik, már maga a sza-

natóriumba összeházt lelkészek helyzete is előhívja. („Nehéz persze vigasztalni. Vagy tanáccsal ellátni a hivatalos vigasztalókat és tanácsadókat, a bevett frázisokat, a szakmai együttérzést, még a részvételi türelmet is nyersen elhessegetik. Masszörkonferencián senki sem fordít háttal.”) Megjelennek jól elhelyezett, sokszor visszájukra fordított teológiai utalások is. Különös műfajkeveredésként prédikációk ékelődnek be a visszaemlékezésbe. Ünneplés hangnembe oltva ilyenkor még szembevetőbbé válik a gúny, a műfaj sajátosságaként pedig az elmélkedés kitüntetett pontjaivá válnak ezek a vasárnapi szövegek. Itt hangzik el az őszinte, bár nem megvilágító erőt vallomás a követelőző vágyak és az életre szóló hivatás kettős szorításáról, hiszen annak ellenére, hogy lelkészünk „nyájának leglélhábójánál is mélyebbre süllyed”, még „váltig teljesítheti feladatát, amint a madár-ijesztő is az övét”.

Updike másik kimondottan „is-tenes” művével (*Így látja Roger*) szemben (ahol egy fáradt teológia-professzor vív szellemi párbajt egy megszállott istenkereső informatikussal), ez a könyv nem akar sokatmondó lenni, és ezzel persze megkönnyíti az ajánló dolgát is. Nem ígér beavatást az amerikai vallásosság legmélyebb rejtelmeibe, de azt bátran előlegezi, hogy a humorban bővelkedő könyvben élvezetet fog találni a gyarló olvasó korra, nemre

és hitbéli meggyőződésre való tekintet nélkül.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Fordította Gy. Horváth László, Európa
Kiadó, Bp., 2002. 232 o. 1600 Ft)

Kurt Vonnegut: *Virágvasárnap*

„A teljes munkaidőben dolgozó, életfogytiglani amerikai regényírók vélhetőleg utolsó nemzedékének” egyik kiváló tagja, Kurt Vonnegut az idén ünnepli nyolcvanadik születésnapját. Azzal igazán nem vádolhatjuk, hogy elvesztegette volna a rendelkezésre álló időt: kémia szakos hallgatóként sorozták be az Egyesült Államok hadseregébe, részt vett a második világháborúban, túlélte a drezdai hadifogságot és a város bombázását, majd egy meglepő fordulatral a General Electric nevű mamut-cég reklámrészlegén kötött ki. Miután rádöbbsent, hogy tehetségét íróként jobban kamatoztathatja, papírra vetett tizennégy regényt, továbbá számos novellát és színdarabot. Bár pályáját sci-fi-szerzőként kezdte, alkotásai hamar átlépték a műfaj szabta szűk korlátokat: háborús élményeiből építkező regénye, *Az ötös számú vágóhíd* egyenesen az amerikai irodalom élvonalába emelte. Hogy kisebb megszakításokkal

azóta is ott tartózkodik, főként irodalmi-szatirikus látásmódjának és sajátos fekete humorának köszönhető. A mellékállásban nagy nevetgető, főállásban hivatásos pesszimista Vonnegut hazánkban is igen népszerű; a Maecenas Kiadó *Virágvasárnap* című önéletrajzi írását jelentette meg az évforduló alkalmából. A dolog egyetlen szépséghibája, hogy egyáltalán nem nyilvánvaló, miért csak az önéletrajz folytatásának tekinthető *Halálnál is rosszabb* kiadása után került sor erre.

Az időrend felborulása azonban nem okoz különösebb bonyodalmat. Figyelembe véve az alcím műfajmeghatározását („önéletrajzi kollázs”), rögtön kitűnik, hogy a *Virágvasárnap* nem sorolható a hagyományos önéletrajzok közé. A mű gerincét Vonnegut esszéi és a legkülönbözőbb helyszíneken előadott beszédei alkotják. A szerző végre alaposabban is kitérhet a legégetőbb problémákra, amelyek regényeiben is visszaköszönnék: a nyugati társadalmak lakóinak elmagányosodására, a modern technológia fenyegető térhódítására vagy az emberiség egyre leplezetlenebb önpusztító hajlamára. Természetesen senkinek sem kell rideg értekező prózától tartania; az esszék nyelvezetére és hangvételére a regényekből ismert stílus jellemző, sőt néhány rövidebb szépirodalmi szövegnek is jutott hely a kötetben. Valóban sokszínű eleggyel van tehát dolgunk, amelyből a megígért ön-